

Rotterdam was geen vogelaarsstad

Gerard Ouweneel [lid, Werkgroep Ornithologisch Erfgoed; glo@xs4all.nl]

Frank de Miranda [voorzitter, Werkgroep Ornithologisch Erfgoed; frank.demiranda@outlook.com]

Op 28 september 2024 opende in Het Natuurhistorisch de tentoonstelling Passie voor vogels - over vroege vogelaars, vindingrijkheid en veldonderzoek. De tentoonstelling gaat over vroegere vogelaars, over hun passie, vindingrijkheid en vasthoudendheid bij het veldonderzoek vanaf begin twintigste eeuw. Toen de maatschappelijke kijk op vogels veranderde werd er een groep vogelliefhebbers actief. Door het tellen en documenteren van vogels in verschillende natuurgebieden deden de amateur-vogelaars op indrukwekkende wijze veldwerk. Ze schreven dagboeken vol gegevens, maakten tekeningen, foto's en films en documenteerden niet alleen de vogels maar ook hoe het met de natuur gesteld was. Bovendien ontwikkelden ze op creatieve manieren zelf veel instrumenten om vogels te observeren. De tentoonstelling is samengesteld met de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed. Deze werkgroep is ontstaan uit zorg over het mogelijk verdwijnen van de archieven van deze vogelaars. Die documentatie is ongelooflijk waardevol, juist ook voor de huidige tijd en de vogelaars van nu.

Ruim negentig jaar geleden verscheen *Vogels in en om de stad*. In dat boekje beschreef C.M. Plomp ruim dertig vogelsoorten die, volgens de auteur, in en rond Rotterdam waren te vinden (Plomp 1931). Plomp betrok broedvogels, doortrekkers en wintergasten in zijn beschouwingen. In het 'Voorbericht' lezen wij: 'De andere grote steden in ons land herbergen zonder uitzondering een grooter vogelrijkdom, doordat zij in hun naaste omgeving alle meer afwisseling van landschap vertonen.'

Bij Plomps stelling dat rond andere steden in Nederland meer vogels huisden dankzij hun ligging in een grotere landschapsverscheidenheid zijn kritische kanttekeningen te plaatsen. Nota bene, de Rotterdammer die was geïnteresseerd in vogels kon rond zijn stad terecht in een keur van terreinen die veel vogels herbergden, in een soortenvariatie die deed likkebaarden!

Een greep. De Krimpenerwaard met de eendenkooi bij Lekkerkerk, de Alblasserwaard met de boezemgebieden onder Kinderdijk, de Vlietlanden in Midden-Delfland, de Ackerdijkse Plassen en Voornes Duin lagen voor potentiële Rotterdamse vogelaars op aangename fietsafstand. En gaan we wat verder terug in de tijd, naar de negentiende eeuw en eerder, dan had Rotterdam zijn Schollevaarseiland, het legendarische moerasbos onder Zevenhuizen, waarin watervogels broedden in aantallen die toen

al het bevattingvermogen te boven gingen; thans is op die locatie een huizenzee verzeen waarvoor hetzelfde geldt.

En dan was er natuurlijk De Beer. Is het niet symbolisch dat in de eerste plaats Hagenaars vaak en veel vanuit Hoek van Holland overstaken naar de illustere maar wijlen De Beer? En dat een uit Den Haag afkomstig team *Het Vogeleiland* samenstelde (Van Beusekom *et al.* 1930), het bijna een eeuw geleden verschenen boek dat de landschappelijke kwaliteiten en de vogeldrommen van De Beer indringend beschreef?

Bij het researchewerk dat de medewerkers van de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed (WOE) verrichtten om vogeldagboeken en andere waardevolle archivalia te behoeden voor een einde in de papiervernipperaars, bevonden zich weinig archieven van Rotterdamse vogelaars. Trouwens, wanneer we *In de ban van vogels* nalopen, het boek waarin Karel Voous (1995) het doen en laten van circa 550 vóór 1950 geboren Nederlandse vogelaars behandelde, zien we dat hij evenzeer weinig Rotterdammers opnam. Als criterium voor selectie beoordeelde Voous of vogelaars, zowel professioneel als amateur, naar zijn mening een wezenlijke bijdrage hadden geleverd aan de bestudering van de ornithologie in dit land en overzeese territoria. Naar die maatstaven raakten in het verleden weinig Rotterdammers in de ban van vogels. Trou-

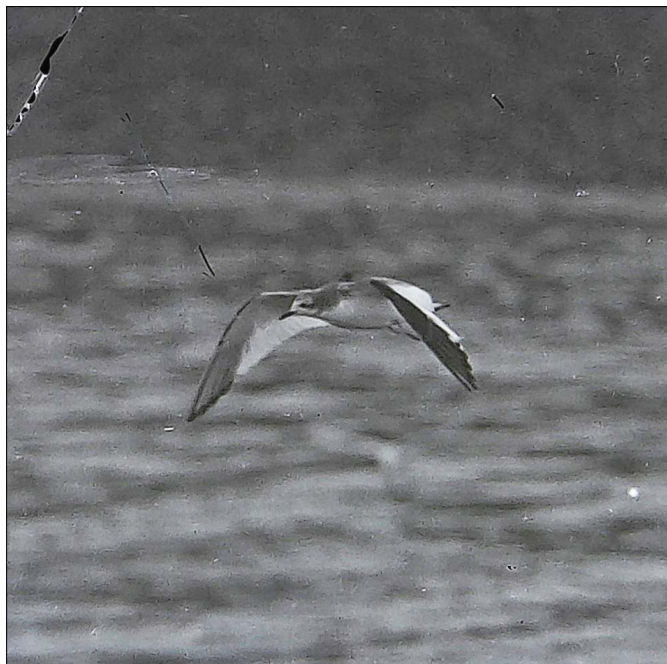
wens, dat gold ook voor vrouwen. Maar dat is een ander chapter.

Ornitho-archeologie

Afgaande op de geboorteplaats van de door Voous behandelde vogelaars en de herkomst van de door de WOE achterhaalde archivalia raakten bewoners van de kuststreek, van de provincies Noord-Holland en Utrecht alsmede personen die in en rond universiteitssteden huisden het meest geboeid door vogels. Bewoners van die contreien kwamen in hun woonomgeving gemakkelijk in contact met geestverwanten, waardoor ze met ook geïnspireerde mak-

TENTOONSTELLING

Informatie over en objecten van een aantal in dit artikel genoemde vogelaars is te zien in de tentoonstelling 'Passie voor vogels'. Zo is het artikel over de eerste Big Day van Karel Bezemer in de tentoonstelling opgenomen, evenals diverse foto's van De Beer van Frans Kooijmans en filmmateriaal van Simon de Waard. In de tentoonstelling worden zeven vogelaars uitgelicht. Naast bovengenoemden zijn dat Tom Lebrecht, Bernard van Dooren, Willem Bierman en Huub Oome. De tentoonstelling is nog t/m 28 september 2025 te bezoeken.

▲ Foto van een vorkstaartmeeuw, gemaakt in 1929 in Scheveningen. Deze foto was voor zijn tijd zo bijzonder dat hij nog gebruikt werd in het in 1954 verschenen *Seabirds*. (Frans Kooijmans)

▲ Leunend op een Ford Customline turen naar reuzensterren; Kampen, juli 1956. De heren zijn van links naar rechts Hans Waldeck, Pim Waldeck, Jan Kist jr., Karel Waldeck, Bik Tekke en Joop Swaab. (Jan Kist)

kers gezamenlijk het veld in konden trekken. Vanuit zulke clubjes kwam niet zelden gedegen vogelonderzoek voort.

Zo groeiden Amsterdam en Den Haag uit tot vogelaarscentra. Ornitho-archeoloog Ruud Vlek ging na in welk jaar volgens literatuuropgaven voor het eerst sprake was van bepaalde vogelsoorten in de regio Amsterdam (Vlek 2000). Met de melding van een broedgeval in 1285 won de blauwe reiger. Met Den Haag als kern trad vanaf WOII een groepje ornithologen aan dat zich met enig gedruis door het Nederlandse vogelaarswereldje ging bewegen. Allen waren lid van de Club van Nederlandse Vogelkundigen. Deze Club hief zichzelf in 2012 op. Boegbeeld en hogepriester van dat gezelschapje was Jan Kist, de vertaler annex bewerker van de fameuze *Petersons Vogelgids*, die in Nederland al gauw werd aangeduid met 'De Kist'. De eerste druk verscheen in februari 1954 bij Elsevier. Nog vele zouden volgen.

Over Jan Kist schreef een van zijn metgezellen dat deze altijd uit een combinatie van zijn *second look*, een dosis predestinatie en gokdwang, nieuwe soorten vermocht te ontdekken (Ouweneel 2016). Het was uit deze kring dat het in onze natie kwam tot een eerste *Big Day*, een evenement dat nu op verschillende plekken in dit land jaarlijks georganiseerd wordt. Bij dit soortenjagers-festival gaat het erom binnen een etmaal zoveel mogelijk vogelsoorten te zien en/of te horen.

De Nederlandse première van deze uit Amerika afkomstige happening vond plaats op 18 mei 1955, een dag waarop de regen en wind niet aangedragen konden worden. De schrijver Leonard Huizinga, volgens eigen zeggen 'een vogelkenner van de zeer koude grond', maakte deel uit van het gezelschap. Over die dag schreef Huizinga een anekdotisch verslag in *De Telegraaf*. Bij de inventarisatie van de ornithologische nalatenschap van Karel Bezemer kwam diens eigen verslag van de bewuste *Big Day* voor de dag. Vanuit Bezemers woning in Wassenaar gingen de twaalf deelnemers 's morgens om halfvier op sjouw. Karel Voous maakte deel uit van het gezelschap en ook Frans Kooijmans, voor zijn intimi Kooij. Aan Kooij danken wij series onsterfelijke foto's van De Beer. De sierlijke sabelhouwen waarmee de grote Huizinga de gebeurtenissen op die 18e mei samenvatte geeft openhartig inzicht in de zeventig jaar geleden heersende mores binnen de Haagse vogelaarskring.

Applausje voor kleine mantelmeeuw

Hoezeer de samenstelling van de Nederlandse avifauna de voorbije decennia veranderde moge blijken uit het feit dat de waarneming van een kleine mantelmeeuw op die *Big Day* een applausje kreeg (Ouweneel 2021). Kleine mantelmeeuwen worden thans door menigeen beschouwd als een plaagsoort, zeker door bewoners van de kuststrook van de Randstad. In

1955 moesten ze nog aan hun broedvogelzegetocht door Nederland beginnen. Lachsters behoorden toen echter nog tot het standaardpakket van 's zomers op De Beer door vogelaars waar te nemen soorten. Natuurlijk deden de *Big-Dayers* dat ook. Als vanzelfsprekend en zonder commentaar boekten ze deze soort in.

Toen Ed Veling en ik op verzoek van de familie in 2015 namens de WOE de ornithologische nalatenschap van Jan Kist inventariseerden en beschreven, troffen wij in Voorburg een vogelbibliotheek aan van een omvang en kwaliteit waarvan we paf stonden. Er waren titels bij die zelfs *Naturalis* niet bezat. De familie schonk die grootmoedig aan dat museum. Een aangetroffen exemplaar van de *Petersons-gids*, waarin leden van de Haagse vogelaarskring een opdracht voor Kist hadden geschreven, ging naar de collectie van de Heimans en Thijsse Stichting. Bij die opdrachten zijn teksten die psychologen in de handen zouden doen wrijven. Eentje waarvan ik de handtekening vermocht te ontcijferen was van Anton van den Oord. Diens tekstje luidde: 'Onze grootste veldornitholoog'. Willem Bierman legde vast: 'Aan de grootste veldsoortenjager voor het aangezicht des Heren'. Karel Waldeck hield het bij: 'Beste Jantje, laat dit niet te vaak gehoord worden'.

Maar dat Van den Oord en Bierman het verzoek kregen bij te dragen aan de hommage laat zien dat toch ook niet-Ha-

genaars konden toetreden tot de kring van intimi. Voous schrijft overigens van Bierman dat deze als persoon een te zelfstandige instelling had om zich tot de 'Club van Kist' te rekenen.

Hoewel geboren in Utrecht werkte en woonde Anton van den Oord in Rotterdam. Wij komen diens naam al tegen als waarnemingen-contribuant in de *Mededeelingen van de Werkgroep der Nederlandsche Natuurhistorische Vereening Afdeling Rotterdam*. De bewuste afleveringen beginnen in 1942. De laatste rapporteert over 1946. Bij het doornemen groeit de verbazing bij karrevrachten. Wat te denken van huiszwaluwkolonies in het centrum van Rotterdam, van broedende zwarte sterns in de Devel onder Heerjansdam op IJsselmonde, en wiewalen in tuinen langs de Parklaan, pal tegenover Het Natuurhistorisch. We lezen in de aflevering van 1944 een interview met 'een van de vorigen', waarmee aangeduid een veteraan-vogelaar die rond 1900 in en rond Rotterdam eropuit ging (Anonymus 1944). Deze Van Dam vertelde over 'heel algemene kwartelkoningen' onder Over-schie en overal te horen kwartels... bent u daar? Trouwens, ook Plomp voerde dertig jaar later de kwartelkoning op als een rond de stad voorkomende vogelsoort.

Arie de Jong

Reken erop dat de WOE-ers dolgraag de vogeldagboeken van deze 'een der vorigen'

hadden doorgenomen en veiliggesteld. Die zouden trouwens voor de geschiedschrijving van de avifauna van Rotterdam een welkome toevoeging zijn geweest. Bij haar inspanningen om oud archiefmateriaal te achterhalen heeft de Werkgroep moeten leren leven met de teleurstellende ondervinding dat ze te laat was. Uit piëteit voor de overledene wil de eerste generatie nazaten zulke velddagboeken nog wel eens bewaren. Maar dat sentiment slinkt. Reken erop dat iedere ornithologische nalatenschap, al dan niet veiliggesteld, haar achtergrondverhaal heeft.

Neem de dagboeken van Simon de Waard, de in 1986 overleden Rotterdamse natuurcineast. De Waard was evenzeer leverancier van waarnemingen in de regio Rotterdam in de tussen 1942 en 1946 verschenen *Mededeelingen*. Het verhaal van de verloren gewaande en teruggevonden natuurfilms van De Waard verscheen eerder in een *Straatgras* (Ouweneel 2009). Diens dagboeken zijn nog foetsie, zij het dat eerder dit jaar het dichtbij een wederkeer leek (Buijsman 2011).

Na een telefoontje uit Den Helder zat ik twee dagen later in die stad aan een huiskamertafel met daarop een stapeltje fotoalbums en een envelop vol intrigerende vogeldagboeken, geschreven in een ja-loersmakend handschrift. Die excursierapporten vingen aan in 1931. Mijn gastheer Nieuwedieper had in een verhalenbundel

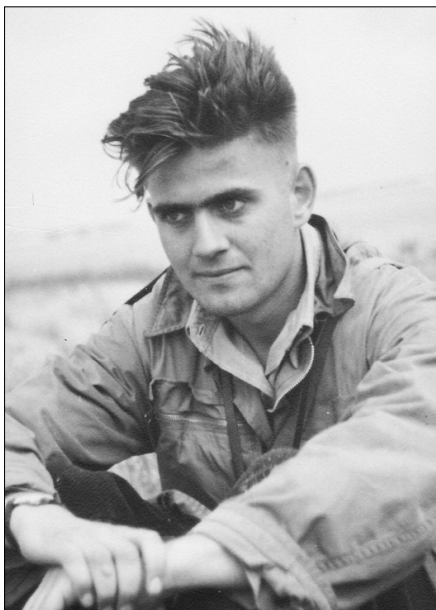
gelezen over Simon de Waard en de waarschijnlijke teloorgang van diens dagboeken en zijn foto-collectie. 'Welnu', had de man door de telefoon gezegd, 'die heb ik hier'. In Den Helder aan tafel had ik al gauw gezien dat het materiaal geen foto's en dagboeken van De Waard betrof. De eigenaar vertelde dat de artikelen al lang geleden waren afgegeven bij zijn zusters boekenantiquariaatje in Alkmaar. Mijn De Waard-verhaal had hem herinnerd aan de door hem op zolder gedeponeerde spullen.

In de dagboeken en albums was de chroniqueur niet scheutig geweest met een naamsvermelding. Uiteindelijk vond ik in een hoekje A. de Jong, niet een naam die direct een licht deed opgaan. Uit de notities bleek dat deze De Jong veel op vogels was uitgegaan in de regio Rotterdam, inclusief De Beer. De Jongs *local patch* was kennelijk het Schiedamse Sterrebosch, een oord dat blijkens de *Mededeelingen* een rijke en bijzondere avifauna herbergde. In de Oorlogswinter 1944-45 werd dat Sterrebosch nagenoeg geheel gekapt door op brandstof uit zijnde Schiedammers.

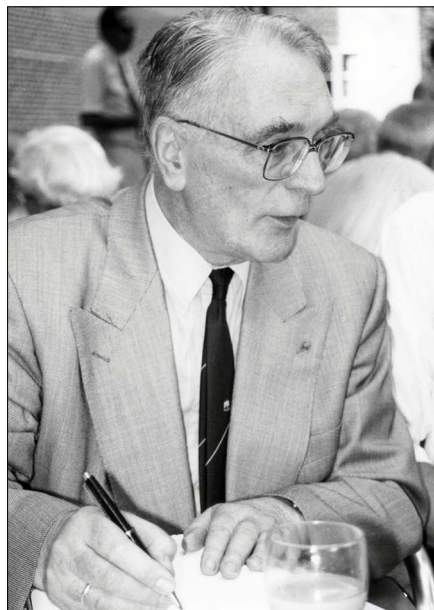
Die *Mededeelingen* brachten de identificatie van Arie de Jong verder op gang, een proces waaraan veel personen in steeds wijder kring deelnamen. Het resultaat is illustratief voor de hindernissen waarmee de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed te maken krijgt bij het achterhalen en veiligstellen van ornithologische nalatenschappen. De Jongs dagboeken pakten uit als een zeer welkome aanvulling op het magere pakketje vogelgegevens uit de regio Rotterdam van ruwweg vóór 1940 en ook van de avifauna van De Beer. Fotoalbums en de dagboeken gingen naar de Heimans en Thijsse Stichting. Ed Veling van de WOE nam Arie de Jong op in WOE-dropbox. Zie <https://www.ornithologisch-erfgoed.nl/arie-de-jong-1898-1990>

Vogelaarsters

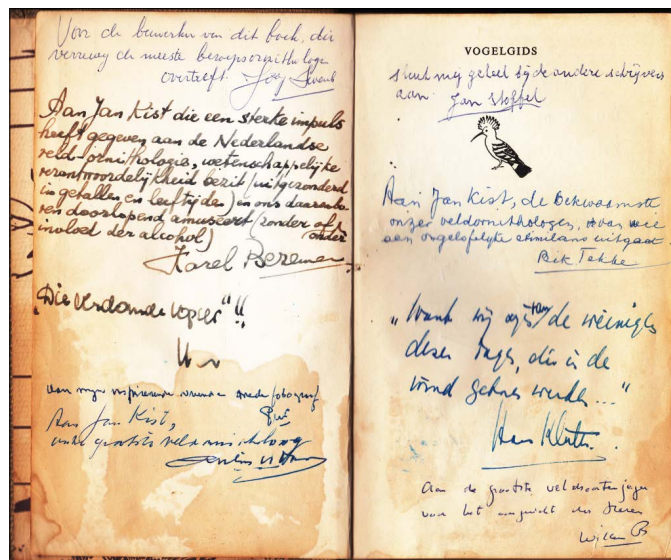
Toegegeven, zowel bij de circa 550 door Karel Voous behandelde vogelaars uit het verleden, als in de Rotterdamse ornithologische historie zijn dames ver in de minderheid. Die status is overigens snel aan het kenteren. In binnen- en buitenland treden vogelaarsters rap op de voorgrond, zowel professioneel en als amateurs. Laten we vooral niet vergeten dat het eind negentiende eeuw dames waren, Engelse en Nederlandse, die met een 'Bond ter Bestrijding eener Gruwelmode' actie ondernamen

▲ Jan Rooth (1928-2003; overheids-ornitholoog) was een belangrijke in Rotterdam geboren vogelaar. (onbekend)

▲ Karel Voous, hoogleraar dierkunde en museumornitholoog. Hier tijdens signeursessie in 1995 bij verschijning van diens *In de ban van vogels*. Karel Voous is opgenomen in de eregalerij van namen in de Hoboken Salon van Het Natuurhistorisch. (onbekend)

▲ Opdrachten aan Kist in een exemplaar Petersons Vogelgids. (Gerard Ouweneel)

▲ De kleine mantelmeeuw was in 1955 zeldzaam, maar thans zeer algemeen, met name ook in/rond Rotterdam. (Gert Huijzers)

tegen de ravages die verenverzamelaars aanrichtten onder vogelpopulaties over de gehele wereld om te voldoen aan de enorme vraag naar vogelveren waarmee dameschoeden opgesierd werden. Applaus voor deze initiatiefneemsters.

De opdracht gericht 'Aan onze lankmoedige vrouwen' is een citaat uit de *Merry Wives of Windsor* van Shakespeare. Deze staat voorin de *Petersons Vogelgids*. We lezen: 'She lament, sir her husband / goes this morning a-birding'.

Het is een veelzeggende spreuk. Of deze nog steeds opgaat moet iedere vogelaar(ster) zelf beoordelen. Wellicht ook tekenend is de aantekening 'de Bezetenen' achterop een foto die WOE-ers aantreffen in een archief. De foto toont een stel vogelaars die, leunend op een Ford Customline, turen naar reuzensterren. De foto is van circa zeventig jaar geleden. Schreef een thuis wachtende partner van een vogelaar dat commentaar?

Tot slot, mocht de inbreng van Rotterdammers in de nationale ornithologische kennisvergaring inderdaad maar matig zijn geweest dan is dat voorbij. Op IJsselmonde wordt hard gewerkt aan een *Avifauna van IJsselmonde* en André De Baerdemaeker publiceerde onlangs in *Straatgras* een voorlopige lijst van Rotterdamse broedvogels. Het is een overzicht met beloftevolle vooruitzichten.

De Werkgroep Ornithologisch Erfgoed

De Werkgroep Ornithologisch Erfgoed

(WOE) functioneert inmiddels tien jaar als centraal meldpunt voor vogelkundige 'archieven' van vroeger. Te denken valt daarbij aan dagboeken, glasnegatieven en andere objecten die grotendeel uit de periode vóór 1970 stammen. Die tijdsgrens is gesteld omdat in 1973 de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland (Sovon) werd opgericht terwijl daarvoor maar weinig systematisch vogels werden waargenomen en geteld. Juist daarom spant de werkgroep zich in om zoveel mogelijk objecten en gegevens uit de vroege pioniersperiode te achterhalen, te ordenen, duurzaam te verpakken en tenslotte in een daarvoor geëigende archiefinstelling onder te brengen en voor geïnteresseerden te ontsluiten.

Het ontstaan van de WOE

De WOE is een werkgroep van de Avifaunistische Kring Nederland (AKN), die weer een sectie is van de koepelorganisatie Nederlandse Ornithologische Unie (NOU). Het ontstaan van de WOE hangt samen met de oprichting van de AKN eind 2012. Dat gebeurde in nauw overleg met prof. Joost M. Tinbergen die toen voorzitter was van de NOU. Het tijdstip viel samen met de opheffing van de Club van Nederlandse Vogelkundigen (CNV), tot op dat moment ook een sectie van de NOU. Het inzicht van Tinbergen dat de NOU gebaat is bij een zelfstandig werkende sectie met aandacht voor vogelkundig belangrijke historische archieven, was cruciaal. Zo werd Ornithologisch Erfgoed vanaf voorjaar 2014 een eerste niche waar de AKN zijn tanden in zette.

Overigens past hierbij niet alleen dank aan Tinbergen, maar zeker ook aan Ruud Vlek die al vele jaren – deels als vrijwilliger bij de Heimans en Thijssen Stichting – zich inzette voor behoud van historische collecties en geschriften. Tot op de dag van vandaag werkt de WOE nauw samen met Ruud.

Terugblik op de Club van Nederlandse Vogelkundigen

De CNV was redelijk traditioneel en functioneerde nog met een ballotage-systeem. De leden waren vooral "buitenmensen", niet zo theoretisch maar met veel kennis van onze avifauna en bijbehorende collecties. Toch had de Club tijdens vergaderingen een vast agendapunt "wetenschappelijke mededelingen" en na afloop borrel en diner. De voorzittershamer, te zien in de tentoonstelling, was een geschenk van één van de leden ter ere van het 30-jarig jubileum van de Club. Het veel later, in 1995 verschenen boek van prof. K.H. Voous *In de ban van vogels, geschiedenis van de beoefening van de ornithologie in Nederland in de twintigste eeuw*, was opgedragen aan de CNV. Juist dat boek wordt door de WOE gebruikt als leidraad voor onze werkzaamheden.

Activiteiten van WOE en AKN

Uitgangspunt bij oprichting van de AKN en daarin de werkgroep, is dat de organisatie actief activiteiten ontwikkelt. In het begin was de AKN een redelijk gesloten organisatie maar vanaf 2020 is dat veranderd. Leden zijn personen die actief betrokken

▲ De wielewaal was rond 1940 broedvogel tegenover Het Natuurhistorisch (aquarel). (Elwin van der Kolk)

zijn bij een of meer van de volgende activiteiten:

- Werksessies (3 of 4 per jaar) bij Vogelbescherming Nederland;
- Beheer van de eigen website www.ornithologischergoed.nl;
- Beheer van correspondentie, achtergrondinformatie en gegevens op Dropbox;
- Onderhoud van contacten met partners (Sovon, Vogelbescherming Nederland, Nederlands Fotomuseum, Naturalis en NOU);
- Traceren van nog onbekend archiefmateriaal;
- Digitalisering en ontsluiting van archiefmateriaal (deels projectmatig);
- Publicaties.

Het deelnemen aan deze activiteiten is niet alleen nuttig en boeiend, maar ook buitengewoon leerzaam. De tentoonstelling in Het Natuurhistorisch die de WOE nu ondersteunt, is een goed voorbeeld van een activiteit om objecten van vroeger voor een breed publiek te ontsluiten.

De AKN ontwikkelt daarnaast, met het oog op de toekomst, aanvullend activiteiten zoals het ontsluiten van achtergrondinformatie op het vlak van vogelsystematiek en het organiseren van excursies en werkbezoeken.

Naturalis als ons “geweten”

Vanaf de oprichting van de WOE speelt Naturalis een bijzondere rol. De archivaris van Naturalis (vogels) is lid van de Werkgroep en helpt bij het onderbrengen van historische objecten omdat dit nogal eens

een probleem blijkt te zijn. Het onderbrengen van het archief met glasnegatieven van de Engelse fotograaf James Henry Savory bijvoorbeeld was lastig omdat de fotograaf niet Nederlands is. Tegelijkertijd bleek het ook in Engeland een probleem omdat Savory buiten Engeland fotografeerde. En zo zijn er nog vele andere voorbeelden. Dit heeft ons geleerd dat de Werkgroep zelf duidelijk moet maken waarom een archief het waard is om bij een officiële archiefinstelling onder te brengen. Naturalis was de eerste die ons daarvan heeft doordrongen; men dient de actuele context van het materiaal weer te geven, de maatschappelijke relevantie ervan en, zo mogelijk, aanvullende argumenten aan te dragen die opname in een officieel archief rechtvaardigen. De WOE merkt dat het steeds lastiger wordt om een passende archiefinstelling te vinden. Samenwerking met verschillende musea blijft dan ook hard nodig.

Toekomstplannen

AKN en WOE maken iedere vier jaar nieuwe plannen. Dit jaar ligt de periode 2025-2028 onder het vergrootglas. Hoewel er bij de WOE nu al bijna 50 archieven op onze website staan, is het verbazingwekkend dat er nog steeds nieuw en interessant materiaal wordt getraceerd. Het werk waarvoor de WOE is opgericht, zullen we daarom voortzetten, mogelijk met meer accent op ontsluiting en op de gedachtenvorming over de betekenis van het verzamelde materiaal. Daarnaast ontstaat er behoefte om systematisch onderzoek te doen naar de geschiedenis van vogelwerkgroepen. Dat bevindt zich

nu in een verkennende fase. Verdere besluitvorming verwachten we over dit onderwerp in 2025. Personen met interesse om hierin mee te denken en activiteiten te ontwikkelen, zijn van harte welkom! ◀

Literatuur

- Anonymus. 1944 - In gesprek met een der vorigen - In Mededeelingen Nr. 2., Rotterdam
- Buijsman, E. 2011 - Simon de Waard. Leven en werk van een Rotterdamse cineast en fotograaf - Tinsentiep. Houten
- Ouweneel, G.L. 2009 - Simon de Waard, een Rotterdamse natuurfilmregisseur van formaat - Straatgras 21 (4): 63-64
- Ouweneel, G.L. 2016 - Het ornithologisch erfgoed van Kist, een ‘bezeten’ veldwaarnemer - Het Vogeljaar 64: 10-17
- Ouweneel, G.L. 2021 - De eerste ‘Big Day’ in Nederland - Het Vogeljaar 69: 120-126
- Plomp, C.M. 1931 - Vogels in en om de stad - N.V. Arbeiderspers, Amsterdam
- Van Beusekom, G.W., F.P.J. Kooymans, M.G. Rutten, & N. Tinbergen 1930 - Op het Vogeleiland - A.G. Schoonderbeek, Laren
- Vlek, R. 2000 - Amsterdamse vogelhistorie. Nieuwe vogelsoorten in de regio Groot-Amsterdam door de eeuwen heen: de historische ontwikkeling van de avifaunistische lijst van Amsterdam 1285-1999 - Speciaal eeuwnummer van *De Gierzwaluw*
- Voous, K.H. 1995 - In de ban van vogels - Uitgeverij Scheffers, Utrecht